

נזיר כו

משה שווערד

1. תוספות מסכת נזיר דף כה עמוד ב ד"ה אמר מר

אמר מר הלכה היא בנזיר - פירוש דסתומים יפלו לנדבה ותו ליכא והתניא ושאר חייבי קנין שבתורה כגון מצורע שמביא לטהרתו חטאת העוף ועולת העוף אם דל הוא והפריש מעות לקינו בעודו דל והעשיר [רצה] בכולן להביא חטאת בהמה יביא והעולה יביא מביתו וה"ג וצריך לומר שבשעה שהפריש המעות תחילה אמר הרי אלו לצרעתו והיה בידו להביא בכולן פרידה אחת של חטאת או של עולה ולכן כשהעשיר יביא בהן בכולן נמי אותו חטאת בהמה או עולת בהמה כדפ"ל אבל אמר לקרבנות צרעתו בשעת הפרשה מיד חל מקצת דמיו לחטאת ומקצת לעולה ולכשיעשיר לא יוכל להביא מכולן חטאת בהמה או עולת בהמה דלא אמרינן מפני שראוי להביא בכולן שלמים אלא היכא דאמר לנזירותו אבל אמר אלו לקרבנות נזירות אין בידו להביא בכולן שלמים ובפ' טרף בקלפי (יומא דף מא.) מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו ואין מוסיף עולתו משמע דאין יכול להביא מכולן חטאת מיירי דאמר [לקרבנות] צרעתו א"נ שהפריש מקצת לחטאת ומקצת לעולה, ע"כ הגה"ה.

2. תוספות מסכת נזיר דף כו עמוד א ד"ה תני נזיר

תני נזיר וכל דדמי ליה - י"מ דהלכה כך נשנית נזיר וכל דדמי ליה, וא"ת במאי דמי לנזיר שמביאין על דבר אחד שני קרבנות כמו נזיר על נזירותו ויולדת ומצורע שמביאים גם הם על ד"א ב' קרבנות.

3. תפארת ציון

כ"י ע"א גמרא תנא נזיר וחייבי קנין דדמו ליה. פי' לכן פרט רב יוחנן נזיר מפני דתנא ג"כ בהברייתא נזיר וחייבי קנין דהתנא פרט ג"כ נזיר, ואמר הגמרא הטעם על התנא על מה דפרט נזיר ונלא כללו בכלל כל חייבי קנין כדי לאפוקי מהא דתניא וכו', והוא דאם אמר התנא חייבי קנין סתם היה נכלל בזה גם החייבי קנין שנתחייבו מחמת שני דברים נפרדים שהיה מחוייב חטאת העוף וקיבל עליו עולת העוף לנדבה, לכן פרט התנא נזיר להורות דוקא דומיא דנזיר דחייבי הקרבנות באים עליו מחמת הנזירות כן כל חייבי קנין שנתחייבו בהחטאת והעולה על דבר אחד, ולאפוקי אם נתחייב מחמת שני דברים דאז הדין אם מת והיו לו מעות סתומים ילכו לים המלח:

4. חידושי בתרא

ת"ז) כו. הנ"ל — יש דמקשים בשם הגר"י ז"ל דמה לשון הגמ' נזיר וכל דדמי ליה, דבשלמא למ"ד הלכה היא בנזיר (כה.) ביחא, אלא לר"ל (שם) דדרש מקרא דמותר נדר יהא לנדבה, א"כ תלוי בנדר ומתו הלשון נזיר וכל דדמי ליה, ולכאורה אה"נ דכל קושית הגמ' הוא רק למ"ד הלכה. קושית חידושי אה"נ קיש האמת והאמת וצ"ע בת"א לומר אחרת, דהא בהדיא סובבים דברי הגמ' (כה:) על "אמר מר הלכה היא בנזיר (דהיינו דברי ר') יתחנן החולק אר"ל בדף כה.), ותו ליכא, ועל זה תיקנו בדף כו. — תנא נזיר וחייבי קנין דדמו ליה.

5. ספר נתיבות הקודש

כ"ו ע"א תנא נזיר וחייבי קנין דדמו ליה, ומפורש בתוס' דדמי לנזיר שמביאין על דבר אחד שני קרבנות כמו נזיר על נזירותו ויולדת ומצורע שמביאים גם הם על דבר אחד ב' קרבנות, והיינו דזהו ההלכה לאו דוקא בנזיר נאמרה אלא בכ"מ דמביאין על דבר אחד שני קרבנות היתה הלכה דמעוּת סתומות יפלו לנדבה. ויש להקשות כיון דדמי חטאת אינו אלא מיעוט לגבי שאר קרבנות והוא עולה ושלמים א"כ מדאורייתא דמי חטאת בטלין ברוב וא"כ ממילא יפלו לנדבה כיון דנפקעה תורת חטאת מטעם ביטול ברוב ולא הויא עוד חטאת שמתו בעליה. [ועי' לעיל דף כ"ה ע"א ד"ה א"ר יוחנן].

ואולי אפשר דעצם יסוד הדין מאי שנאמרה הלכה למשה מסיני דבסתומין יפלו לנדבה זהו הדין כיון דסתומין ואין ניכרת החטאת אין לו דין חטאת שמתו בעליה כיון דלא ידעינן מי היא החטאת. אמנם מהא דמפורש הכא בתוס' וגם ברש"י דדוקא דהחטאת והעולה באין בשביל דבר אחד אבל היכא שהחטאת באה על החלב והעולה נדורה ונתערבו לא גמירי בה דיפלו לנדבה, ואם נאמר דיסוד הדין מטעם דלא ידעינן מי היא החטאת מאי נ"מ אם באין בשביל דבר אחד או לא הלא סוף סוף לא ידעינן מי היא החטאת.

6. ספר נתיבות הקודש

ולאפוקי מהא דתניא מי שהיה מחוייב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות ואמר הרי אלו לחובתי וכו' מת והיו לו מעות סתומים ילכו לים המלח, ומפורש ברש"י וכן בתוס' דגבי נזיר ודדמי ליה דחייב בחטאת ובעולה בבת אחת דהתם הוא דאמר הלכה דיפלו לנדבה אבל כל היכא דלא נתחייב בחטאת ובעולה על מעשה אחד לא אמרינן הכי אלא ילכו לים המלח עכ"ל, אבל לפי"ז קשה מאי דאמר לאפוקי מהא דתניא דהא לפי"ז אין זה לאפוקי, וע"ז מפורש בתוס' הכא דהכוונה לאפוקי היינו דלא דמי נזיר למלתיה דהאי תנא ולא פליג ר' יוחנן אהאי תנא ולא האי תנא אר' יוחנן. אבל אכתי קשה דלשון לאפוקי משמע דאתי לאפוקי מרבי יוחנן ובאמת לא אמר לאפוקי כלל אלא דאמר דבכה"ג היכא דאין שני הקרבנות באין על דבר אחד בכה"ג לא אמר ר' יוחנן דהוא הלכה בנזיר וא"כ אין זה לאפוקי.

7. תוספות מסכת נזיר דף כו עמוד א ד"ה ולאפוקי מהאי

ולאפוקי מהאי תנא - כלומר ר' יוחנן דקאמר הלכה היא בנזיר דמשמע בנזיר ולא דבר אחר לאפוקי מהאי תנא דתניא מי שמחוייב חטאת שאכל חלב ואמר הרי עלי עולה דהיינו נדבה והרי הוא מחוייב חטאת ועולה [וחטאת] לא [על] דבר אחד הן שהחטאת בא על החלב והעולה בנדר והפריש מעות ואמר (בשם) כשהפריש אלו לחובתי ומשמע לכל מה שהיה חייב לפיכך אם רצה להביא בכולן חטאת בהמה לא יביא עולת בהמה לא יביא מפני שהן מעורבין ואין לו תקנה עד שיביא ב' בהמות ויאמר כל מה שיש במעות אלו לקדושת חטאת יחול על בהמה זו וצ"ע דמאי שנא דלעיל גבי הפריש מעות רצה להביא חטאת בהן יביא עולה יביא ולא אמרינן דהפרשה היתה לשניהם דוקא אלא בידו להביא מכולן (אלא) או חטאת או עולה וכן לעיל כי מפריש מעות לנזירותו אמר מפני שראויין להביא בכולן שלמים [1] ושמא י"ל כי אמר בלשון זה לחובתי משמע לכל מה שהוא חייב הילכך הפרשה היתה לשניהם ולא יוכל להביא בכולן אחד מהם אבל לנזירותו או לצרעתו משמע שפיר למקצת נזירותו או למקצת צרעתו [2] ועוד יש לחלק היכא דהפריש לנזירותו או לצרעתו וכל קרבנות נזיר ויולדת וצרעת בני חד בקתא (יוצאה) לכך יכול להביא מתחילה מכל דמי הקן פרידה אחת או חטאת או עולה הילכך כשהעשיר מביא מכולן או חטאת או עולה אבל הכא דמחוייב חטאת מחלב שאכל ועולה נדורה לאו בני חד בקתא אינון וכשמפריש מעות לשמם אין יכול להביא מכולן אחת מהן.

8. תפארת ציון

אמר רב אשי הא דאמרת וכו' כן היה מקובל מרבתי
דההלכה לא נתנה אלא על הסתומים ממש:

9. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נזיר דף כו עמוד א

אלא אפי' אמר אלו לחטאתי לעולתי ולשלמי מפורשי' הן כיון דהזכיר שם קרבן דלא גמירי סתומים יפלו בנדבה
אלא בסתומים לגמרי כגון דאמר אלו לחובתי או לקרבנותי אלא אפי' אמר אלו לחובתי מפורשים הם ולא מקרי
סתומים אלא באלו לקרבנותי אבל לחובתי יש במשמע לשון חטאת דאינה באה כי אם חובה וכל היכא שנתפרשה
החטאת לא גמירי:

10. רמב"ם יד החזקה הלכות פסולי המוקדשין פרק ה

(יג) מי שהיה מחוייב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות ואמר אלו לחובתי רצה להביא בהן חטאת בהמה
יביא עולת בהמה יביא מת והניח המעות ילכו לים המלח. [השגת הראב"ד - מי שהיה מחוייב חטאת וכו' עד
ואמר אלו לחובתי א"א מצאתי דבר זה בגמרא דנזיר בתוספתא שהוא בחילוף ולשון התוספתא שאם רצה להביא
בהן חטאת העוף לא יביא עולת העוף (לא יביא) ומועלין בכולן ומועלין במקצתן וכו' והתוספ' יותר מתוקנת מן
הגמ' ומסתבר דהכי היא דכיון דאמר הרי עלי עולה נעשה הכל חובה עליו וחטאת ועולה מעורבין בהן ולפיכך
אם מת כולן ילכו לים המלח ואם היו כולן ראויים לעולה אמאי ילכו לים המלח]:

11. תפארת ציון

אמר רבא וכו' אם נפלה דמי חטאת וכו' רבא היה מקובל
מרבתי דההלכה לא נתנה אלא כשדמי החטאת
מעורבים בהמעות אבל כשהפריש דמי החטאת אז דינם
כמפורשים דדמי החטאת ילכו לים המלח והשאר יביא
חציו לעולה וחציו לשלמים כמו דמביא הגמרא הברייתא
לסיוע לרבא. ורבא הוסיף מעצמו מהסברא דגם אם לא
הפריש בידים דמי החטאת אלא שנפל מעצמו מצבור
המעות כשיעור דמי החטאת דינם ג"כ כמפורשים, והטעם
הוא דכיון דההלכה לא ניתנה אלא כשדמי החטאת
מעורבים בהם לכן כשנפל כשיעור דמי החטאת דיש
ספק דלמא נפל דמי החטאת אין לנו להוציא שאר
המעות מחזקתן מספק אלא עומדין בחזקתן חציו לעולות
וחציו לשלמים, והברייתא דקתני כשאמר בפירוש אלו
לחטאתי חידשה דגם אם מעות החטאת מעורבים עדיין
עם כל המעות אעפ"כ כיון שפירש על מטבע אחת שיהיה
לחטאתו אזי דינם של כל המעות כמפורשים:

12. רש"י מסכת נזיר דף כו עמוד א ד"ה הרי הן

הרי הן כמפורשין - והשאר לא יפלו לנדבה אבל מביא בדמי חציון עולה ובדמי חציון שלמים בלא לחם.

13. ספר נתיבות הקודש

אמר רבא הא דאמרן מעות סתומין יפלו לנדבה אם נפלה דמי חטאת מביניהן הרי הן כמפורשין, וצ"ע אמאי לא הביא זאת הרמב"ם להלכה, ומצאתי כי עמד על זה הלחם משנה (פ"ט מנזירות ה"ו). והנה על עצם הדין דאם נפלה

דמי חטאת מביניהן דהרי הן כמפורשין צ"ע טובא האיך נתברר ע"י הנפילה דדמי חטאת נפל כיון דסתומין הן ולא פירש כלום איזה לחטאת האיך יכול מעשה הנפילה לברר כי זהו דמי החטאת, ובלחם משנה הנ"ל מפורש דהרמב"ם מפרש שאמר בפירוש אלו לחטאתי והשאר לנזירותי ע"ש, ותמוה דאם אמר מפורש אלו לחטאתי אמאי בעינן נפלו דהא גם קודם הנפילה נתברר, ועוד דהא קאי דברי רבא על הך ברייתא דקתני מעות סתומין וכמו שאמר רבא מפורש הא דאמרן מעות סתומין יפלו לנדבה אם נפלה דמי חטאת מביניהן הרי הן כמפורשין, וא"כ מפורש הוא דמיירי בסתומין, וצ"ע.

14. קרן אורה על מסכת נזיר דף כו/א

גמרא אם נפלו דמי חטאת מביניהם הרי הן כמפורשין. ופירש"י ז"ל אם נאבד או נפרד כשיעור דמי חטאת מביניהם עכ"ל. משמע מדבריו דאפילו לא קרא שמן לחטאת אלא נאבדו סתם כשיעור דמי חטאת השאר חציין עולה וחציין שלמים. ואין זה מסתבר דמנ"ל דדמי חטאת נאבדו דלמא דמי עולה נאבדו. וע"כ צ"ל שנפרדו מהן כשיעור דמי חטאת היינו שהפריד מן הצבור של מעות הסתומים מקצת דמים לחטאת השאר לא יפול לנדבה. והא דאמרין תניא נמי הכא אלו לחטאתי כו' היינו גם כן בכהאי גוונא שכבר הפריש מעות סתומים לכל הקרבנות ואח"כ הפריש מהן חלק לדמי חטאת והשאר לשאר נזירות. ואתי שפיר לפ"ו לישנא דנפלו דמי חטאת מביניהם. ...

15. תוספות מסכת נזיר דף כו עמוד ב ד"ה והשאר חציו

והשאר חציו לעולה וחציו לשלמים - דודאי עומדין לשניהם דכיון דאמר והשאר לשאר נזירותי הוי כאילו אמר לקרבנות נזירותי דאינו יכול [להביא מכל] המעות א' מהן או עולה או חטאת כדפרישית (לעיל עמוד א ד"ה ולאפוקי) [ואין לו תקנה עד] שיביא [ב'] בהמות ומחלל המעות עליהם ואומר בכל מקום שיש בהם דמי עולה יהיו מחוללים על בהמה זו וכי גמירי דיפלו לנדבה היינו דוקא כשדמי חטאת מעורבים בהן ומועלין בכולן אם נשתמש בדמי עולה שיש בהם מעילה ולא דוקא בכולן דה"ה ברובן דא"א (אי) דליכא בהן דמי עולה ואין מועלין במקצתן דשמא כל הנך מעות דשלמים נינהו ובדמי שלמים אין מועלין מידי דהוה אשלמים מחיים.

16. חידושי בתרא

תלג) כו: ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן. ופרש"י וז"ל דאיכא למימר של שלמים הן ובשלמים ליכא מעילה לפני זריקת דמים ע"כ. יש דמקשים אמאי אין מעילה מספק דעולה הוא. ודילמא כוונת הברייתא לקרבן עולה דאין מביאין ספק חולין לעזרה. ועי' בכס"מ פ"ד דמעילה ה"ג בסוף, וע"ל סתל"ו.

17. ספר נתיבות הקודש

אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן והשאר יפלו לנדבה ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן, וע"ז הקשה רש"י ואי קשיא והא אמרינן דמי חטאת לא נהנין ולא מועלין וע"ז מתרץ רש"י דלא קשיא דהא דתני מתניתין לא נהנין ולא מועלין בדמי חטאת משום דמת ואין ראויין להקרבה אבל כי לא מת מועלין בדמים שהרי ראויים להקרבה עכ"ל, ותמוה דהא קתני ברישא דברייתא מפורש דדמי חטאת ילכו לים המלח וע"כ דבמת מיירי וכמו שמפורש בתוס' דכן מפורש בתוספתא דאל"כ אמאי ילכו לים המלח וא"כ האיך יתכן דרישא דברייתא מיירי במת וסיפא דברייתא מיירי בלא מת, ואמנם בהגהות מהר"ב רנשבורג חז"ל ר"ל הוא הדין הכא אע"ג דמת הוי כלא מת שהרי ראוי להקרבה דיפלו לנדבה עכ"ל, וא"כ כוונת רש"י היא דכיון דאיכא דין היכא

דלא מת בסתומין דילכו לנדבה וא"כ ה"נ היכא דאמר אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי דין הוא כמו סתומין דנתערב החטאת בשלמים והוה כסתומין ממש ומועלין בכולן, והיינו הא דאמרינן בסתומין דילכו לנדבה היינו דאיכא דין מעילה על כולן כיון דהולכין לנדבה ממילא איכא מעילה כמו כל נדבות דעלמא. אמנם לשון רש"י אינו משמע כן, דאמאי הו"ל לרש"י לפרש דמיירי הכא בחיים דהא י"ל דלעולם מיירי בחיים אלא דזהו דין לעולם בסתומין דיפלו לנדבה וממילא איכא מעילה והעיקר הו"ל לרש"י לפרש דהא דאמרינן בחטאת דלא נהנין ולא מועלין זהו במקום דאינם סתומים אלא מפורשין אז דין הוא בחטאת דילך למיתה ומש"ה אין מועלין, אבל הכא איירי בסתומין דדין דילכו לנדבה ולאחר מיתה דהזכיר רש"י זהו מיותר.

18. תוספות מסכת נזיר דף כו עמוד ב ד"ה והשאר יפלו

והשאר יפלו לנדבה - שהרי דמי חטאת מעורבין בהן והלכה היא בנזיר ולר"ש בן לקיש כדאית ליה, ומועלין בכולן, בשביל דמי חטאת המעורבין בהן והן בני מעילה, ואין מועלים במקצתן, כי אותו מקצת ראוי לבוא כולו שלמים והקשה הר"ם [דלמה] לא ימעלו אפילו במקצת כיון דנופלין כולן לנדבה דהיינו עולת קיץ למזבח משתמש לה בדמי עולה וצריך לומר דעד שעת הקרבה שמקריבו לעולה לא נפק משם שלמים שהיו עליהם עד הנה.

19. שערים מצויינים בהלכה

להקרבה לצורך נזיר והם לדמים, מ"מ חל עליהם קדושת הגוף וצריך מוס לפדות, ובעלת מוס ראויה למכור מיד ולקנות הקרבנות הצריכים לו, משא"כ התמימים צריך להמתין עד שיפול בהם מוס ואיכא שהייה, וחיישינן שמא נתן בלבו להזכיר שם חטאת על אחת מהם כו', זהו תוכן דברי התוס'. ונראה לי דמצינו סברא כזה בגמרא שבת (יז:): דגזרו על גידולי תרומה שהוא תרומה, משום תרומה טמאה ביד כהן, דילמא משהו לה גביה ואתי לידי תקלה, פ"י שיבא לאכלו בטומאתה עיי"ש ברש"י וכן במס' חולין (נג:): בקן של עופות שהיו ספק דרוסות שבאו לגביה שמואל והשליך אותן לתוך הנהר, ולא רצה לשהות אותו י"ב חודש כדין ספק טרפה דנדע כזה אם נטרפו, שמא אתי לידי תקלה, ומצינו כזה בכמה מקומות בש"ס, שחששו ע"י שהיית זמן.

שם ע"ב אבל בהמה הרי היא במפורשת. | פרש"י שאם מת והניח ג' בהמות דאית בהו היכר דהך דהיא נקבה לצורך חטאת, והך דהוא זכר לעולה, והך דהוי איל בן ב' שנים לצורך שלמים כו'. ועי' בתוס' דדחו פירוש זה, ופירשו דכל ג' הבהמות אינן ראויין לנזיר כגון שהיו ג' פרים או שעירים כו', והקשו א"כ מה לי תמימים מה לי בעלי מומין, וכמו דבעלי מומין חשיב סתומין ה"נ בתמימים, ותירצו דתמימים אע"ג דלא חזיא

20. תפארת ציון

ע"ב גמרא אבל נסכא לא ור"נ בר יצחק אמר וכו'.
התוספות פי' הטעם דמפני שאינם נמכרים
לאלתר לכן יש לחוש בהם דלמה פרט על אחד מהם
שיהיה לחטאת ולכן דינם כמפורשין, ולפירושו אפשר
לומר דלא פליגי ר"נ ורנב"י דבמקומו של ר"נ לא היה
קפצא זביני על נסכא, לכן אמר שאין להם דין מעות
ובמקומו של רב נחמן בר יצחק היה קפצא זבינא על
נסכא על שנעשה מהם מעות וכלים לכן אמר אפי' נסכא
דינו כמעות ורק סוואר של קורות שאינם נצרכים אלא
לבונה בית דלא שכיחא כ"כ לכן לא הוה עליהם קפצא
זביני בכל מקום וע"כ אין דינם כמעות בכל מקום:

21. דף על הדף מסכת נזיר דף כו עמוד ב

בגמ': דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן והשאר יפלו לנדבה. ובתוס' (ד"ה והשאר וכו') הקשו דלמה לא ימעלו אפילו במקצת כיון דנופלין כולן לנדבה, דהיינו עולת קיץ למזבח, משתמש לה בדמי עולה.

וכתב באור שמח ליישב קושית התוס', דכיון דהדין של יפלו לנדבה הוא הלכה למשה מסיני, וכמו שמבואר בגמ', אי אפשר למעול לדעת הרמב"ן דס"ל בב"ב (ע"ט ע"א) דאין מעילה אלא בקדושת פה ע"ש. וא"כ א"א כאן להיות מעילה, אחרי שאין כאן קדושת פה רק על שלמים, ובשלמים אין מעילה, ותורת עולה נחת לה רק מדין ההלכה עכ"ד.

וחכ"א בקובץ הדרום (קובץ ה - ו ע' 50) השיב על דברי האור שמח, דלא נזכר זה בהרמב"ן שאין מעילה אלא רק בקדשים שקדושתן באה ע"י פה. הרמב"ן רק חידש שאף שיש חצר להקדש מ"מ אין מעילה בזכייתה שדין מעילה ובעלות של הקדש הם שני דברים נפרדים. אכן אם הקדושה יורדת על איזה חפץ או בהמה מצד איזה הלכה שתהיה, כמו מעות סתומים, התם בודאי שייך דין מעילה, כי השם של הקדש בא כאן ע"י דין מיוחד לעניני הקדש, ושפיר שייך לומר להרמב"ן דחל בה דין מעילה.